

PERSBERICHT

HET GEULDAL UITGEROEPEN TOT NIEUWSTE ICOONLANDSCHAP

Beek-Ubbergen / Epen, 24 oktober 2025

Tijdens een feestelijke bijeenkomst op vrijdagmiddag 24 oktober is het Zuid-Limburgse Geuldal uitgeroepen tot het nieuwste Icoonlandschap van Nederland. Na uiteenlopende landschappen in onder meer Zeeland, de Achterhoek, Friesland en op Texel, is het Geuldal het negende gebied met dit predicaat.

De titel Icoonlandschap wordt toegekend door de Vereniging Nederlands Cultuurlandschap (VNC), in samenspraak met lokale partijen die betrokken zijn bij het behoud en de ontwikkeling van het gebied. De onthulling vond plaats in het Patronaat Epen.

Wat is een Icoonlandschap?

Icoonlandschappen zijn gebieden met een bijzondere landschappelijke schoonheid en gaafheid. Deze unieke stukjes cultuurlandschap laten door hun rijke cultuurhistorie zien hoe de geschiedenis van het Nederlandse landschap levend gehouden kan worden. Verschillende partijen zetten zich ervoor in deze gebieden niet alleen te behouden maar ook verder te ontwikkelen. Bovendien zijn Icoonlandschappen ecologisch waardevol omdat er tal van bijzondere planten- en diersoorten voorkomen.

De Vereniging Nederlands Cultuurlandschap, die de lat hoog legt bij de keuze voor de Icoonlandschappen, laat door de aanwijzing zien dat er in Nederland nog bijzonder gave landschappen bestaan, die meer waardering en bescherming verdienen om voor de toekomst bewaard te blijven. Tevens kan het predicaat beschouwd worden als een blijk van waardering voor de mensen die bij het gebied betrokken zijn. Er is geen geldprijs of andere consequentie aan de benoeming verbonden.

Over het Geuldal

Geschiedenis

Voor de meeste Nederlanders is Zuid-Limburg een apart stukje land dat buitenlands oogt, waar je fijn kunt wandelen en fietsen en op bourgondische wijze kunt fijnproeven. Het is niet ver weg en toch zo anders dan de rest van ons land.

Zuid-Limburg is opgebouwd uit ontelbare kleine ooit in de zee levende diertjes, en soms nog letterlijk uit de kalk tevoorschijn komende slakkenhuisjes. In de mergel of kalksteen, opgebouwd uit dierlijke skeletjes, vormden zich ook vuursteenlagen. Voor de eerste bewoners van de streek, die

mijschachten groeven door de mergel, zou de vuursteen zeer belangrijk worden als verhandelbare grondstof of als onderdeel van bijlen, speren, messen en sieraden.

De tijd dat de zee verdween en het Mergelland achterbleef werd gekenmerkt door grote klimaatschommelingen. Het waaide veel tijdens de laatste IJstijd, waardoor woestijnzand uit de droogstaande Noordzee overwaaide en in Zuid-Limburg neerdaalde, waar het soms metersdikke lagen vormde. Deze grondsoort is zeer gevoelig voor erosie. Dus bij regenval of een continue toevoer van water dat zijn weg zoekt, vrij meanderend en in krekens splitsend, wordt de löss gemakkelijk meegevoerd. Dat gebeurde ook na de uitvinding van het wiel: door karrensporen ontstonden als vanzelf holle wegen, men zegt wel de oudste wegen van ons land.

Dalen en dalletjes, droog of nat, zijn overal in Zuid-Limburg terug te vinden en verklaren waarom het gebied ook wel 'dalenlandschap' wordt genoemd. De Geul, de Gulp en de vele schilderachtige zijbeekjes hebben dalen en zijdalen gevormd. De droogdalen, hier grubben genoemd, zijn door hevige regenval ontstaan. Meestal staan ze droog, vandaar de naam droogdal.

Bebouwing

De eerste mensen vestigden zich in de dalen dicht bij het water en de vruchtbare grond, maar trokken zich in oorlogstijd terug in forten op de hogere gronden. Want al lagen de dorpen in vreedstijd langs hellingen en dalen, de evenzeer vruchtbare grond op de plateaus werd ook in cultuur gebracht voor landbouw, met versterkte boerderijen: carréboerderijen genaamd.

De bouwmaterialen waren allemaal lokaal verkrijgbaar. Boerderijen werden gebouwd met behulp van gezaagde mergelbrokken, vuursteen en vakwerk (hout, leem en stro) en de daken waren van gekamd stro of riet. Het Zuiden is rooms, zo tonen kapelletjes en kleine met heiligen gevulde nisjes aan de gevels van huizen.

Landschap

Het landschap met zijn kwetsbare erosiegevoeligheid werd tamelijk omzichtig behandeld. De steile hellingen liet men liever bebost, ook al werd dat hellingbos veelvuldig gekapt als hakhout dat weer uitliep na iedere kapbeurt.

De iets minder steile hellingen werden in stroken ontgonnen waarbij iedere strook een trede lager lag, net als een trap. Deze terrasranden bleven begroeid of werden beplant, en heten graften of in het Limburgs ook wel graven. Zo hield men een erosieremmende grip op de vruchtbare gronden en konden aardverschuivingen worden voorkomen.

Rond de dorpen en gehuchtjes werden fruitgaarden aangeplant met talloze soorten vruchten, waarvan er gelukkig veel rassen en smaken bewaard zijn gebleven. Hierdoor heeft de Limburgse vlaai het tot immaterieel erfgoed van Unesco weten te schoppen.

Wie de weg volgt van Epen naar Mechelen komt door één van de vrijste stukjes Geuldal met veel hagen, boomgaarden, graften en machtige knobomen van eik, es en wilg. Er zijn vakwerkhuisen te over, gegroepeerd in gehuchtjes of in linten langs de eeuwenoude holle wegen en soms zomaar op zichzelf, maar allemaal even schilderachtig mooi. Zelfs de overal in opkomst zijnde paardenhouderijen leiden in het Geuldal tot meer heggen en meer fruitgaarden.

De biodiversiteit is voor Nederlandse begrippen uniek. De Geul met beekjuffers, ijsvogels en teruggekeerde forellen wacht op de komst van de otter om tussen de wortels van beekbegeleidende bomen weer huis te houden. De eerste verkenner zijn al gespot.

Natuurmonumenten heeft de meeste prikkeldraden tussen weilanden al vervangen door hagen rond bloemrijke percelen.

De geschiedenis van strijd tussen Franse en Pruisische legers en de ruzie tussen twee Limburgen lijken hier op wat bunkers na geen grip gehad te hebben op de oeroude ondergrond en een liefdevolle landschappelijke aankleding bovengronds.

Over de Vereniging Nederlands Cultuurlandschap

De VNC zet zich in voor herstel en behoud van het cultuurlandschap in Nederland, onder andere door aanleg en onderhoud van landschapselementen zoals heggen, houtwallen en struweelhagen. Ook reikt de vereniging jaarlijkse stimuleringsprijzen uit in de vorm van de Gouden Mispel voor uitzonderlijke inzet voor het cultuurlandschap en de Gouden Zwaluw voor bijzondere bevordering van natuur in het stedelijk gebied. Sinds 2018 benoemt de VNC ook Icoonlandschappen. Het werk van de VNC wordt mede mogelijk gemaakt door een meerjarige bijdrage van de Postcode Loterij.